

SAN'ATDA YASHIRINGAN TARIX: SAID BOLTA - ZODA SAIDIYNING HAYOTI VA IJODIY FAOLIYATI

Annotatsiya. Maqolada san'at fidoiysi san'atshunoslik fanlari doktori, professor Said Bolta-Zoda Saidiyning hayoti va ijodiy faoliyati aks ettirilgan. Unda kompozitorning hayot tarzi va ijodiyoti, bastalangan asarlari, o'quv qo'llanma, darslik va monografiyalari hamda maqolalari, san'at yo'lidagi shogirdlarining faoliyati va yutug'lari, harbiy xizmatdagi faoliyati haqida qiziqarli misollar keltirilgan.

Kalitli so'zlar: Fayzullo Xo'jayev, Muxtor Ashrafiy, Mirzo Tursun-Zoda, Sohibqiron Amir Temur, karnaychilar, surnaychilar. katta do'l va rez nog'oralar, zanjirlar, sanjlar, Cholg'ushunoslik Morfologiyasi, "Konsertlar", "Etyudlar", "P'yessalar", "duet va triolar", "kvartet va nonalar", "Tantana", "Paydoish", "Qal'ada", "Ja'm-bas", "Kantata", "Harbiy marshlar" hamda ko'ngilochar qo'shiqlardan; "Afg'on no'la", "Mustaqillik bahori", "O'zbekiston bahori", "Mehribon shifokorlar", "Xotira", "Dilda doston", "Modar (ona xotirasi)", "Sevgi tumori", "Armonda qolgan sevishtanlar", "Bevafo yor", "Vatan", "Qalb Sultoni", qo'shiqlaridir. Ko'povozli janrlaridan; "Buxoroyi-sharif ariyasi", "Do'zaxdan jannatni orzu qilganlar" ariozasi, "Karmana ul- Buxoroi sharif" 5 qismli dostoni, "Gullar haqida doston (poema)", "Changga qolgan orzular" dostoni, "Navoiy Bobo" ariyasi, 1-(bir) ta 4-qismli murakkab simfoniya "Sohibqiron simfoniya".

ИСТОРИЯ, СКРЫТАЯ В ИСКУССТВЕ; ЖИЗНЬ И ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ САИДА БОЛТА - ЗОДА САИДИ

Аннотация. В статье рассказывается о жизни и творчестве Саида Болта-Зода Саиди, преданного деятеля искусств, профессора, а также об образе жизни и творчестве композитора, его сочинениях, учебниках, монографиях и статьях, и о деятельности его учеников в области искусства наглядные примеры его успехов, его деятельности на военной службе

Ключевые слова: Файзулла Ходжаев, Мухтар Ашрафий, Мирзо Турсун-Зода, Соhibкиран Амир Темур, трубачи, трубачи. большой град и медные барабаны, цепи, тарелки, Инструментальная морфология, «Концерты», «Этюды», «Пьесы», «Дуэты и трио», «Квартет и ноны», «Церемония», «Пайдоиш», «Кал'ада», «Джамбас», «Кантата», «Военные марши» и развлекательные песни; «Афганский но'ла», «Весна независимости», «Узбекистане весна», «Добрые врачи», «Память», «Дильда Достон», «Модар (Память матери)», «Оберег любви», «Влюбленные, оставленные с оружием в руках», «Бевафо ёр», «Ватан», «Калб Султани» — песни. Из многоголосых жанров; «Ария Бухараи Шариф», «Те, кто мечтает о рае из ада», «Кармана ул- Бухараи Шариф» 5-частный эпос, «Цветочный эпос (стихотворение)», эпос «Мечты, оставленные во прахе», ария «Навои баба», 1 (одна) 4-частная сложная симфония «Симфония Саhibкрана».

THE STORY HIDDEN IN ART: THE LIFE AND CREATIVE ACTIVITY OF SAID BOLTA - ZODA SAIDI

Annotation. The article talks about the life and work of Said Bolta-Zoda Saidi, a dedicated artist, professor, as well as the lifestyle and work of the composer, his works, textbooks, monographs and articles, and the activities of his students in the field of art, clear examples of his successes, his activities in military service

Key words: Fayzulla Khojaev, Mukhtar Ashrafiy, Mirzo Tursun-Zoda, Sohibkiran Amir Temur, trumpeters, trumpeters. large hail and brass drums, chains, cymbals, Instrumental morphology, "Concertos", "Etudes", "Plays", "Duets and Trios", "Quartet and Nones", "Ceremony", "Paidoish", "Kal'ada", "Jambas", "Cantata", "Military Marches" and entertaining songs; "Afghan No'la", "Spring of Independence", "Spring in Uzbekistan", "Good Doctors", "Memory", "Dilda Doston", "Modar (Memory of Mother)", "Talisman of Love", "Lovers Left with Weapons" in hands, "Bevafo yor", "Vatan", "Qalb Sultani" - songs. From polyphonic genres; "Aria Bukharay Sharif", "Those who dream

of heaven from hell", "Karmana ul-Bukharay Sharif" 5-part epic, "Flower Epic (poem)", epic "Dreams Left in the Dust", aria "Navoi Baba" ", 1 (one) 4-part complex symphony "Sahibkran Symphony".

Said Boltazoda Saidiy 1964-yil 25-sentabrda Buxoro shahrida ishchilar oilasida tugʻilgan. Saidiy Said 1974-1983-yillarda Fayzullo Xoʻjayev nomli 5 yillik sanʼat maktabi va 4 yillik Muxtor Ashrafiy nomli Sanʼat bilim yurtini "Jahon urma zarbli cholgʻulari" yoʻnalishini tugatgan. Ushbu dargohlarda 1982-83-yillar davomida oʻqib, talabalik davridan boshlab oʻqituvchilik faoliyatini boshlagan.

1983-1990-yillar davomida Mirzo Tursun-Zoda nomli Tojikiston Davlat sanʼat institutini (hozirgi Tojikiston Milliy Konservatoriya)sini tugatgan.

1984-1986-yillar Ukrainada harbiy xizmatni oʻtagan. Soʻng esa harbiy orkestrda udarnik, baraban va alt ijrochisi boʻldim. Keyinchalik tankchilar diviziyasining "Gvardiy starshina katta inspektori signalisti-etib tayinlashdi.

1991-yildan boshlab Ahmad Donish nomli Tojikiston Fanlar Akademiyasida "Tarixiy falsafa" aspiranturasini (kunduzgi), 1993-yildan boshlab H.H. Niyoziy nomli Oʻzbekiston Davlat Badiiy Akademiyasining Sanʼatshunoslik ilmiy tadqiqot institutiga (hozirgi "Oʻzbekiston Fanlar Akademiyasi"ga qarashli) daʼvogar tadqiqotchi sifatida, 3 yil Tojikistonda, 18 yil Oʻzbekistonda ilmiy tadqiqotlar olib bordi. 2008-yilda Sanʼatshunoslik fanlari nomzodligini muvaffaqiyatli himoya qilgan.

Oʻzbekiston FA tassarufidagi Sanʼatshunoslik ilmiy tadqiqot instituti olimlarining xulosasida: "Biz 80 yillik oʻz institutimiz tarixida ilk marotaba Markaziy Osiyo va yaqin Sharq mamlakatlarida oʻz sohasining ilk "Cholgʻushunoslik Morfologiyasi asoschisi", oʻz sohasining ilk olimi va haqiqiy ilmparvar, irodasi mustahkam hamda kamtarin tadqiqotchini koʻrdik va bizga 18 yillik tadqiqoti-ila sabru-toqati davomida erishgan 2,5 barobar Doktorlik (DSc) dissertasiyasiga teng keladigan ilmiy izlanishlari va undagi bizga nomaʼlum 10 (oʻnga) yaqin serqirrali ilmiy jihatdan ishlab chiqqan yangi maʼlumotlari,- saboq boʻldi", -deyilgan.

2012-yilda Oʻzbekiston Respublikasi bastakorlar Uyushmasining aʼzosi, kompozitori darajasida tanilgan. S.Saidiy 2014-yilda Oʻzbekiston Respublikasi Xalq taʼlimi kadrlarini fan va dasturlarni aniqlash kompleksi tizimida Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida boʻlib oʻtgan fanlarni tizimlashtirish va saralashda rais vazifasini oʻtab keldi.

2016-yilda Xalqaro "Antique Word" (qadimgi dunyo) ilmiy Akademiyasi Akademigi. Xalqaro hamdoʻstlik nishonlaridan. "TAʼLIM SOHASIDAGI XIZMATLARI UCHUN" Mustaqil Davlatlar Hamdoʻstligi (MDH) miqyosida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-amaliy koʻrik tanlovining 1-turi "TAʼLIM IFTIXORI" Mustaqil Davlatlar Hamdoʻstligi (MDH) miqyosida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-amaliy koʻrik tanlovining 2-turi, "FAOL TADQIQOTCHI" Mustaqil Davlatlar Hamdoʻstligi (MDH) miqyosida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-amaliy koʻrik tanlovining 3-turi va "ILM FAN ZIYOSI" Mustaqil Davlatlar Hamdoʻstligi (MDH) miqyosida tashkil etilgan xalqaro ilmiy-amaliy koʻrik tanlovining 1-turi tanlovlarning har birida Sertifikatlar, tashakkurnoma va nishonlar bilan taqdirlangan. 2020-yil 4- yanvardan boshlab Navoiy davlat pedagogika instituti professori lavozimida ishlab kelmoqda.

8 ta doktorlik (Phd) dissertatsiyasiga rahbarlik qilib kelmoqda. Ustoz yoʻlida ergashgan 4 ta professor va 4 ta dotsent unvoniga sazovor professor-oʻqituvchilar davlatimizning yetuk mutaxassisarlari darajasiga tanilgan.

S.Saidiyning kompozitorlik sohasidagi ijodiy faoliyatlari oʻz sohasi yoʻlida turli islohotlar, konsepsiya va modernizatsiyalash muallifidir. Markaziy Osiyo kompozitorlaridan S.Saidiyning ustozlaridan biri Yoqub Sabzanovning xulosasida: «Biz oʻrta asr sanʼatini tassavur qilish va bastalab-xalqimizga namoyish etish uchun ollohgʻa iltijo qilib koʻp izladik,- anglamadik, baholi qudrat S.B.Saidiyning kompozitsion yoʻlidan "Buyuk Samoniylardan tortib Temuriylar davrigacha boʻlgan musiqa madaniyatining hidi seziladi", - endi erishdik»!,- deyilgan.

Kompozitor Yoqub Sabzanov ushbu soʻzni ustozlarim Tojikiston kompozitorlardan Tolib Shahidiy, Ziyodulla Shaxidiy, Damir Doʻstmuxammedov, Qurbonali Qurbonniyoz, Joʻraxon Obidpur, Sharof Sayfiddinov, D.Odinazodalar oldida konferensiyada shu fikrni qoʻllab quvvatlaganlar. Uning musiqa olamidagi asarlari qoʻshni davlatlarda ijro etib kelinmoqda. U tomonidan urma zarbli cholgʻular uchun "Konsertlar", "Etyudlar ", "Pyessalar", "Duet va triolar", "Kvartet va nonalar", "Tantana", "Paydoish", "Qalʼada", "Jaʼm-bas", "Kantata", "Harbiy marshlar" hamda koʻngilochar qoʻshiqlardan; "Afgʻon nola", "Mustaqillik bahori", "Oʻzbekiston bahori", "Mehribon shifokorlar", "Xotira", "Dilda doston", "Modar (ona xotirasi)", "Sevgi tumori", "Armonda qolgan sevishtganlar", "Bevafo yor", "Vatan", "Qalb Sultoni", qoʻshiqlaridir. Koʻpovozli janrlaridan; "Buxoroyi-sharif ariyasi", "Doʻzaxdan jannatni orzu qilganlar" ariozasi, "Karmana ul- Buxoroi sharif" 5 qismli dostoni, "Gullar haqida doston (poema)", "Changga qolgan orzular" dostoni, "Navoiy Bobo" ariyasi", 1-(bir) ta 4-qismli murakkab simfoniya

“Sohibqiron simfoniyasi” kabi turli janrlarda bastalangan va ba’zilar qardosh davlatlarda ham ijro etib kelinmoqda. Shuningdek, yaqin va uzoq Sharq, Yevropa va Markaziy Osiyo xalqlari kompozitorlari va xalq ogʻzaki kuy va qoʻshiqlaridan ba’zilarini oʻzlaridan rozilik olib, zamonaviylikda qayta ishlagan, qoʻlyozma tarzida nota yozuviga tushirib, orkestrga moslashtirgan holda ijro etib kelinadi.

S.B.Saidiy tomonidan 300 dan ziyod jahonshumul ahamiyatga ega boʻlgan ilmiy maqolalari va sertifikatlari Oʻzbekiston va Xalqaro jurnallar va ilmiy toʻplamlardan; Skopusga 2 ta, Web of Sciencega 1 ta xalqaro Skiyence jurnalida 200 ga yaqin, “Moziydan sado”-2 ta, “San’at”-2 ta, “Tafakkur”, “Guliston”, “Tarbiya”, “Pedagogik mahorat”, “Psixologiya” va boshqalar hamda “Oʻzbekiston adabiyoti va san’ati”, Xalqaro yevropa va xalqaro Oʻzbekiston Respublikasi ilmiy nazariy va amaliy konferensiyalar, anjumanlaridagi toʻplamlarda chop etilgan. Muallif oʻz sohasining yetuk mutaxassis ustoz va ilk olimi sifatida Yevropa olimlarining diqqatini jalb etgan holda ularning ilmiy dissertatsiyalariga sharq olimi asnosida dalillovchi sifatida kiritilgan va xalqlarda tanilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Saidiy S.B. Markaziy Osiyo madaniyatida urma cholgʻular (oʻzbek va tojik anʼanalari misolida)/.diss.s.f.n.Oʻz. B.A.S.I.T.I.(arxiv).
- 2.Saidiy S.B. Temuriylar davri cholgʻulari. //J. MOZIYDAN SADO, - Toshkent, 2004. №4(24). 26-27 b.
- 3.Saidiy S.B.Oʻzbek musiqasi tarixi.I va II qism, /darslik.,BuxDU, “Durdona” sharq konserni nashriyoti.2020 yil.
4. Saidiy S.B.xususiy kutubxonasi.2024 yil.
- 5.I.Qayumovning S.B.Saidiy bilan olib borilgan suxbat.2024 yil.